

UGDYTOJŲ SOCIOEDUKACINĖ VEIKLA NEPILNAMEČIŲ RESOCIALIZACIJOS INSTITUCIJOSE

Donatas Lengvinas

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje atskleidžiama tardymo izoliatorių ir pataisos namų ugdytojų socioedukacinė veikla, vykdamas prasižengusių paauglių resocializaciją. Straipsnyje konstatuojama, kad vykdamas socioedukacinę veiklą nepilnamečių resocializacijos institucijose ugdytojai ugdo paauglių teigiamą savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi, kuria ugdymąsi palaikančią sistemą. Jie taip pat padeda paaugliams atpažinti savo lūkesčius ir skatina siekti juos patenkinti, sukuria paaugliui aplinką, kuri padeda jam išgyventi pažinimo džiaugsmą, sudomina ugdomuoju dalyku bei palaiko jų ugdymosi motyvą. Ugdytojai linkę sudaryti paaugliams galimybę daryti įtaką savo žinių ir gebėjimų vertinimo kriterijų formavimui, kiek mažiau ryškus jų gebėjimas užmegzti su paaugliais konstruktyvų bendravimą.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: nuteisti nepilnamečiai, laisvės atėmimo bausmė, resocializacija, pataisos namai.

Abstract

The article discusses the remand prisons and prison educators' social educational activities of the Delinquent adolescent rehabilitation. The article states that the employees at the houses of correction have specific ability to help juveniles recognize their own expectations and pursue them, also capacity for creating the environment that would help juveniles to experience the joy of learning, as well as the ability to engage them into the subject of education, while sustaining the educational motivation; however the educational content is little oriented around the development of competences relevant to juveniles. The vast majority of the research participants tend to provide the juveniles with an opportunity to influence the criteria of the evaluation of their knowledge and skills, and a little less vivid is their ability to develop constructive communication with the juveniles.

KEY WORDS: juvenile convicts, imprisonment, resocialization, correctional facility.

Įvadas

Problemos aktualumas. Pastaruoju metu į resocializaciją pradedama žvelgti kaip į socialinės pedagoginės pagalbos instrumentą, padedantį individui realizuoti save ir sėkmingai integruotis į visuomenę. Tai atsiskleidžia daugelio mokslininkų darbuose (Liaudinskienė, Leliūgienė, 2007; Žukauskienė, 2002; Baliukevičius, 2001; Michailovič, 2001; Piliponytė 2000).

Resocializacija suprantama kaip pakartotinis prisitaikymas prie esamų socialinių normų, kai žmogus, kuris yra pažeidęs visuomenės normas, nori sugrįžti į visuomenę (Liaudinskienė, 2005). Nepilnamečių resocializacijos procese būtinos šios veiklos kryptys ir priemonės (Liaudinskienė, 2005): individuali elgsenos korekcija (psichologinis aspektas), socialinė globa (socialinis aspektas), ugdomasis darbas (ugdomasis aspektas), drausmė ir priežiūra (teisinis aspektas). Siekiant, kad nepilnamečių resocializacijos procesas vyktų sėkmingai, svarbus visų šių elementų koordinuotas reiškimas. Tačiau įvertinant nepilnamečių, kaip nuolat besivystančią asmenybę, kuri turi specifinį socialinės apsaugos poreikį, kaip svarbiausią intervenciją resocializacijos metu galima pripažinti socialinę edukacinę veiklą (Liaudinskienė, Leliūgienė, Abromaitienė, 2003).

Ugdytojų veikla resocializacijos institucijose nukreipta į jaunų žmonių, linkusių daryti teisėtvarkos pažeidimus, globą ir ugdymą. Socioedukacinės veiklos samprata yra kompleksinė, apimanti individo ugdymą, lavinimą, rūpinimąsi juo, pagalbą žmogui resocializacijos procese, kad pats asmuo galėtų lengviau adaptuotis visuomenėje ir tinkamai spręstų savo problemas (Šereivienė, Žydzūnaitė, 2005).

Užsienio šalių mokslinėje literatūroje aptikti tik keli darbai, kuriuose nagrinėjamos resocializacijos institucijų darbuotojų profesinės veiklos problemos (Hensley, Tewksbury, 2005; Brown, MacAlister, 2006; Moster, Jeglic, 2009). Su nusikaltusiais nepilnamečiais ugdytojai (angl. *correctional educators*) dirba apsaugos darbuotojų (prižiūrėtojų) kontroliuojamoje aplinkoje, tad ugdomoji veikla nuolat trikdoma. Kadangi institucijoje dominuoja paauglių priežiūra, o ne ugdymas, tokia situacija trikdo ugdytojų veiklą, todėl siūloma suburti komandą iš įvairių specialistų, kad kiekvienas komandos narys atskirai ir visi kartu galėtų profesionaliai atlikti savo funkcijas (Holt, 2001). Taip pat atskleista, kad mokydami nusikaltusius paauglius mokytojai išgyvena dėl jų elgesio ir drausmės klasėje. Pataisos namuose nuolat vyksta ugdytinių kaita (Houchins et al, 2009), kyla įvairaus pobūdžio konfliktų. Pabrėžiama, kad institucijų, kuriose įkalinti ir drauge ugdomi nusikaltę paaugliai, administracija turi skatinti darbuotojus, tobulinti pataisos įstaigų veiklą (Long et al, 2006; Scott, 2009; Hogan et al, 2009), dėl nuolat patiriamos įtampos darbe rūpintis savo darbuotojų psichine bei socialine sveikata (Brown, MacAlister, 2006).

Lietuvoje nuteistų nepilnamečių resocializacijos problema mažai nagrinėta. Rašyta tik apie resocializaciją apskritai. Nuteistųjų socialinės reintegracijos požiūriu yra svarbūs G. Švedo (2003) moksliniai tyrimai. Socioedukacinius resocializacijos aspektus nagrinėjo J. Piliponytė (2000), I. Leliūgienė, G. Liaudinskienė (2007) ir kt. Parengta keletas studijų, tiesiogiai nagrinėjančių nusikaltusių nepilnamečių resocializaciją, taikant jiems baudžiamajame įstatyme numatytas resocializacijos priemones (Jurgelaitienė, 2001; Michailovič, 2001). Išsamesnė yra studija „Nepilnamečių resocializacija“ (Merkys, Ruškus, Juodraitis, 2002). Socioedukacinė veikla nepilnamečių resocializacijos institucijose yra sudėtinga ir įvairialypė dėl asmeninių ugdytojų gebėjimų, veiklos metodų, laisvės atėmimo bausmę atliekančių nepilnamečių kaitos bei socialinės aplinkos įtakos. Atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia daryti prielaidą, kad tyrimų, nagrinėjančių laisvės atėmimo bausmę atliekančių nepilnamečių resocializaciją, aktualumas nemažėja. Nuteistų nepilnamečių resocializacijos pataisos namuose problema sistemingai ir kryptingai netirta. Nepilnamečių resocializacija aktuali tiek teoriiniu, tiek praktiniu požiūriais. Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje – pataisos namuose ir Panevėžio pataisos namuose atliktas tyrimas atskleidžia pataisos namuose dirbančių ugdytojų gebėjimų organizuoti ir vykdyti socioedukacinę veiklą raišką. Tai lemia pasirinktos temos naujumą ir aktualumą.

Tyrimo objektas – ugdytojų socioedukacinė veikla, vykdančių nuteistų nepilnamečių resocializaciją.

Straipsnio tikslas – aptarti pataisos namuose dirbančių ugdytojų socioedukacinę veiklą nepilnamečių resocializacijos institucijose.

1. Tyrimo metodologija

Tyrimo instrumento charakteristika. Tyrimas atliktas Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje – pataisos namuose (toliau – Kauno NTI-PN) ir Panevėžio pataisos namuose (toliau – Panevėžio PN). Kauno NTI-PN Lietuvos Respublikoje yra vieniintelė įstaiga, kurioje laisvės atėmimo bausmę atlieka nuteisti nepilnamečiai berniukai. Panevėžio PN laisvės atėmimo bausmę atlieka nuteistos nepilnametės mergaitės. Vidutinis skaičius pagal sąrašą Kauno NTI-PN 2010 m. buvo 110, 2009 m. – 118, 2008 m. – 116, 2007 m. – 108 (<http://www.nti-pn.lt>). Atliekant tyrimą Panevėžio PN laisvės atėmimo bausmę atliko 2 nepilnametės mergaitės.

Pagrindinis tyrimo instrumentas – klausimynas. Pataisos namų darbuotojams pateiktas klausimynas, kurį sudarė 45 mišraus tipo klausimai, suskirstyti į šešias atvirųjų ir uždaryjū klausimų grupes. Konkrečiomis klausimų grupėmis siekta gauti informacijos apie darbuotoją, ugdomosios veiklos organizavimą ugdant nuteistuosius ir kt. Ugdytinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencijai atskleisti skirtos septynios jų charakterizuojančios gebėjimų skalės. Atsakymai į skalių teiginius vertinti pagal du atsakymų variantus: „tikrai sutinku“ ir „sutinku“, kurie lentelėse sujungti į vieną – „sutinku su teiginiu“. Viena klausimų grupė skirta demografiniams duomenims surinkti (amžius, išsilavinimas, darbo stažas ir kt.).

Respondentų charakteristika. Tyrimo imtis – 84 pataisos namuose ugdomąjį darbą dirbantys tyrimo dalyviai (31 vyras ir 53 moterys). Tyrimo metu apklausti visi šiose įstaigose ugdomąjį darbą dirbantys darbuotojai. Kad tiriamoji imtis reprezentuotų visą tokių darbuotojų generalinę aibę, rodo aukštas atsako į išdalytus klausimynus dažnis – 93,3 proc.

Pagal aukštojoje mokykloje įgytą profesiją ir užimamas pareigas, lyginant su pedagogais bei profesijos mokytojais, dominuoja kitų specialybių (pareigūnai, socialiniai darbuotojai, prižiūrėtojai, specialistai) darbuotojai, tiesiogiai dalyvaujantys ugdymo procese. Dauguma jų turi tarnybinį rangą. Kiek mažiau tirtų darbuotojų turi kategoriją ar pedagoginę kvalifikaciją, daugiau jų nurodė, kad gyvena susituokę. Nesiskyrė tiriamųjų amžius ir darbo stažas vyrų bei moterų grupėse. Pateikti duomenys rodo, kad pagal daugelį socialinių demografinių rodiklių tiriamųjų grupė nebuvo homogeniška. Kiekybinis tyrimo metodas pasirinktas, siekiant užtikrinti apklausiamų respondentų anonimiškumą, taip pagrįstai siekiant objektyvių atsakymų į klausimus.

Dėl nepakankamos tyrimo imties, kurią riboja gana nedidelis tirtose institucijose esamas darbuotojų skaičius, kai kuriems nustatytiems tyrimo objekto kintamųjų ryšiams ir jų sklaidos ypatumams trūko statistinio patikimumo. Tad pavieniai teiginiai ir diskusiniai pasisakymai tebuvo hipotetinio pobūdžio. Pažymėtina, kad dėl resocializacijos institucijų sociodinaminių pokyčių jose atliekamų tyrimų rezultatai gali skirtis. Todėl tose pačiose institucijose derėtų tyrimą kartoti, siekiant palyginti duomenis, sprendžiant analizuojamos temos problemą.

Apklaustos organizavimas. Tyrimas atliktas 2009 m. vasario – gegužės mėn., gavus tirtų institucijų administracijos žodinį sutikimą viešinti tyrimo duomenis. Visi tyrimo dalyviai buvo informuoti apie atliekamą tyrimą ir supažindinti su klausimyno pildymo instrukcija. Vykdam apklausą, laikytasi etinių ir teisinių tyrimo principų. Sie-

kiant užtikrinti tiriamųjų anonimiškumą ir gautų duomenų objektyvumą, kiekvienas klausimynas buvo įdėtas į A4 formato voką ir įteiktas asmeniui, geranoriškai sutikusiam dalyvauti apklausoje, t. y. atsakyti į įteikto klausimyno klausimus ir teiginius. Užpildytą klausimyną užklijuotame voke tiriamasis be pašalinių akių padėdavo į specialiai tam įrengtą vietą.

Duomenų analizė. Gauti tyrimo duomenys apibendrinti naudojant *Microsoft Excel* programą. Aprašomosios ir inferencinės statistikos metodais skaičiuotos įvairių rodiklių skaitinės charakteristikos (duomenų pasiskirstymo dažnis [procentais], vidurkiai, medianos, standartinės paklaidos ir nuokrypiai, pasikliautinieji intervalai ir kt.) bei statistinio reikšmingumo kriterijai. Taikytas nparametrinis *Mann-Whitney U* testas. Rezultatai laikyti statistiškai reikšmingais, jei paklaidos tikimybės reikšmė buvo $p \leq 0,05$, esant 95 proc. patikimumui.

2. Tyrimo rezultatai

Pirmoji teiginių skalė (žr. 1 lentelę) skirta įvertinti darbuotojų gebėjimą ugdyti paauglių savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi.

1 lentelė

Gebėjimo ugdyti paauglių savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi raiška (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Paauglį skatinu prisiimti atsakomybę už savo įvairius veiksmus (veiklos rezultatus)	100	100
Mokau paauglius būti atsakingais už savęs suvokimą ir savo elgseną	100	100
Pasakau, ko jie siekia konkrečioje veikloje	100	100
Paauglių grupės, kuriose dirbu, geriausia apibūdina tokie posakiai:		
„Višta ir viščiukai“	46,7	47,8
„Bičių avilys“	82,4	69,6
„Katė ir pelės“	53,3	59,1

Visi tyrimo dalyviai (ir vyrai, ir moterys) pritaria teiginiams, kurie rodo jų gebėjimą ugdyti paauglių teigiamą savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi. Tačiau, kaip to siekiama, rodo paauglių grupių, su kuriomis dirbama, apibūdinimai, atskleidžiantys bendravimo su ugdytiniu užsiėmimų metu ypatumus. Šiuo požiūriu vyrų ir moterų nuomonės šiek tiek skyrėsi. Stebima tendencija, kad vyrai kiek dažniau pritaria dominuojančiam jų ir moterų atsakymuose konvenciniam bendravimui su paaugliais užsiėmimų metu (ši bendravimą apibūdina posakis „bičių avilys“). Ir vieniems, ir kitiems rečiau būdingas hierarchinis bendravimas, atitinkantis posakį „višta ir viščiukai“. Kiek daugiau nei pusė vyrų ir moterų pasisako ir už manipuliacinį bendravimą.

Kitoje lentelėje pateikiami duomenys apie tyrimo dalyvių gebėjimą kurti paauglių ugdymąsi palaikančią sistemą, kuri užtikrina jų socialinės atskirties prevenciją (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Gebėjimo kurti ugdymąsi palaikančią sistemą raiška (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Ugdau paauglių gebėjimą rodyti iniciatyvą įprastoje ir stabilioje aplinkoje	95,0	100
Planuojamas ugdymas daro įtaką paauglių elgsenai	100	97,4
Nuolat atnaujinu ugdymo turinį aktualiomis žiniomis / informacija	100	97,4
Manau, kad paauglės mergaitės rečiau nei berniukai ištraukia į rizikingą, įstatymų draudžiamą veiklą	90,9	66,7*
Tikiu, kad fiziškai silpnesni paaugliai dažniau vengia įstatymų draudžiamos veiklos	68,4	60,0
Planuodamas(-a) paauglių saviugdą griežtai vadovaujuosi ugdymo planais	95,0	76,0
Vertindamas(-a) paauglį dažniausiai kreipiu dėmesį į:		
rezultatą	95,0	96,4
pastangas	100	97,4
konkrečius veiksmus	88,2	88,0
procesą	100	96,3

* $p < 0,05$ lyginant vyrų ir moterų duomenis. Taikytas *Mann-Withney U* testas.

2 lentelėje pateikti duomenys rodo šiek tiek kitokį tiriamųjų požiūrį į gebėjimą kurti ugdymąsi palaikančią sistemą, negu į gebėjimą ugdyti teigiamą paauglių savęs vertinimą bei pasitikėjimą savimi. Dauguma tyrimo dalyvių absoliučiai pritaria paauglių iniciatyvumo ugdymui, ugdymo proceso planavimui ir jo turinio atnaujinimui. Tačiau planuodamos paauglių saviugdą moterys rečiau nei vyrai ($p < 0,09$) nelinkusios griežtai vadovautis ugdymo planais. Jos taip pat rečiau sutinka su teiginiu, kad paauglės mergaitės rečiau nei berniukai ištraukia į rizikingą, įstatymų draudžiamą veiklą. Nesiskyrė tiriamųjų požiūriai į paauglių vertinimą užsiėmimuose. Dauguma vyrų ir moterų pagrindinį dėmesį linkę kreipti į rezultatą, pastangas ir procesą, mažiau – į konkrečius veiksmus. Gebėjimo padėti paaugliams atpažinti savo lūkesčius ir jų siekti duomenys pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Gebėjimo padėti paaugliams atpažinti savo lūkesčius ir jų siekti raiška (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Ugdymo procese kartais nustatau paauglių ugdymosi poreikius	94,1	97,3
Ugdymo proceso pradžioje paaiškinu savarankiško darbo užduoties atlikimo reikalavimus	95,2	97,3
Manau, kad fiziškai stiprūs paaugliai galėtų realizuoti užsibrėžtus saviugdą tikslus mažiau kontroliuojami nei kiti	77,8	46,4*

* $p < 0,05$ lyginant vyrų ir moterų duomenis. Taikytas *Mann-Withney U* testas.

Iš 4 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad labiausiai tyrimo dalyviai pritaria paauglių ugdymosi poreikių nustatymui ir savarankiško darbo užduočių atlikimo reikalavimų paaiškinimui ugdymo proceso pradžioje. Rečiau jie pritaria teiginiui, kad fiziškai stiprūs paaugliai galėtų realizuoti užsibrėžtus saviugdų tikslus mažiau kontroliuojami nei kiti. Ypač kritiškai šį teiginį vertina moterys.

4 lentelė

Gebėjimų sudaryti paaugliui aplinką, padedančią išgyventi pažinimo džiaugsmą, raiška (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Retai galvoju apie ugdymo turinio įdomumą paaugliams	37,5	33,3
Paauglius nuteikiu veiklai užsiėmimo pradžioje	95,0	97,4
Paprastai skiriu pakankamai laiko konkrečioms paauglių mokėjimams susiformuoti	95,0	94,6
Ugdau paauglių gebėjimą pasitelkti tik elementarius įgūdžius vykdant paprastas užduotis	88,2	68,6
Užsiėmimuose dalykiškai nuteikiu paauglius kurdamas emociskai pozityvų klimatą	90,5	97,4

Tyrimo duomenys rodo teigiamą daugelio ugdytojų požiūrį į gebėjimų sudaryti paaugliui aplinką, kuri padėtų jam išgyventi pažinimo džiaugsmą, svarbą. Todėl kur kas rečiau jie pritaria tam, kad nebūtų apgalvotas ugdymo turinio įdomumas paaugliams. Šiam teiginiui pritaria daugiau nei trečdalis vyrų ir moterų. Kiek rečiau, be to, nevienodai, vyrai ir moterys vertina gebėjimą ugdyti paauglių gebėjimą naudoti tik elementarius įgūdžius vykdant paprastas užduotis. Šiam teiginiui rečiau nepritaria moterys ($p < 0,1$).

5 lentelė

Gebėjimas sudominti paauglius ugdymu dalyku ir palaikyti jų ugdymosi motyvaciją (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Atskleidžiu paaugliams, kaip sukaupomis žiniomis bei įgytais gebėjimais naudotis kasdieniame gyvenime	95,0	97,8
Planuoju savo ir paauglių užsiėmimų laiką	95,0	97,8
Suprantu sunkumus, kuriuos patiria paaugliai resocializuodamiesi, t. y. keisdami savo moralinius įsitikinimus	95,0	97,8
Ugdymosi turinys mažai orientuotas į paaugliams aktualią kompetencijų (pvz., bendravimo) plėtojimą	87,5	46,9*
Manau, kad mano pareiga rodyti toleranciją, pagarbą ir mandagumą bendraujant su paaugliais, o jie turi savarankiškai gebėti juos tobulinti ir taikyti kasdieniame gyvenime	95,0	90,2
Planuojamas ir nuoseklus auklėjimas garantuoja paauglių saviugdų motyvaciją	80,0	94,9

* $p < 0,01$ lyginant vyrų ir moterų duomenis. Taikytas *Mann-Whitney U* testas.

Palankų ugdymo institucijų darbuotojų požiūrį į ugdytojų būdingus gebėjimus rodo motyvacija sudominti paauglius ugdymo dalyku. Dauguma vyrų mano, kad ugdymosi turinys mažai orientuotas į paaugliams aktualių kompetencijų plėtojimą. Šiam teiginiui pritariančių moterų buvo kur kas mažiau. Daugiau jų pritaria teiginiui, kad planuojamas ir nuoseklus auklėjimas garantuoja paauglio saviugdą motyvaciją ($p < 0,07$). Su ugdymosi motyvacija susijęs ir ugdytojų gebėjimas padėti paaugliams spręsti problemas, susijusias su prarasta saviugdą motyvacija.

6 lentelė

Gebėjimo padėti paaugliams spręsti problemas, susijusias su prislopusia ugdymosi motyvacija, sklaida (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Pritariu liaudies patarlei: „Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs“	96,3	97,8
Paaugliams sudarau galimybę daryti įtaką savo žinių ir gebėjimų vertinimo kriterijų formavimui	90,5	94,9
Paaugliai gali nuolat vertinti savo saviugdą ir nusistatyti tolesnius jos poreikius	95,0	94,9
Pritariu patarlei, kad žmogus iš prigimties yra tingus: „Neversk jo dirbti, tai samanom apaug“	84,2	72,7

Tyrimo dalyviai palankiai vertina ugdytojo pastangas padėti paaugliams spręsti problemas, susijusias su prislopusia saviugdą motyvacija, todėl dauguma jų linkę sudaryti paaugliams galimybę daryti įtaką savo žinių ir gebėjimų vertinimo kriterijų formavimui bei vertinti ir planuoti saviugdą. Mažiau tyrimo dalyviai pritaria tam, kad žmogus iš prigimties yra tingus, todėl jį reikia versti dirbti (pastarajam teiginiui kiek mažiau pritaria moterys). Analizuojamos paauglių motyvavimo ir paramos jiems etinės kompetencijos – gebėjimas suteikti greitą ir konstruktyvų grįžtamąjį ryšį paaugliams palaikant jų savęs vertinimą ir savigarbą.

7 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad tyrime dalyvavę ugdymo institucijų darbuotojai, užmegzdami su paaugliais greitą ir konstruktyvų grįžtamąjį ryšį, palaikydami jų savęs vertinimą ir savigarbą, linkę teikti ne tiesioginius nurodymus, o diskutuoti, kaip ugdyti konkretų bendravimo kompetencijos gebėjimą, drąsinti paauglį tai daryti geriau. Rečiau tyrimo dalyviai (ypač moterys) leidžia paaugliams suprasti, kad neturi ko iš jų mokytis. Spręsdami tarp paauglių kilusius konfliktus vyrai ir moterys laikosi skirtingų pozicijų. Palaikydami paauglių savęs vertinimą ir savigarbą, kai jie vieni su kitais ginčijasi, vyrai visada tildo ir kiek dažniau leidžia savarankiškai išsiaiškinti; moterys, kaip ir vyrai, dažniau įsikiša, kad padėtų išspręsti ginčą.

Gebėjimas užmegzti su paaugliais konstruktyvų grįžtamąjį ryšį (proc.)

Teiginiai	Sutinka su teiginiu	
	Vyrai	Moterys
Vengiu tiesioginių nurodymų plėtojant paauglių bendravimo gebėjimus	75,0	76,7
Užsiėmimuose (susitikimuose) paaugliai nejaučia mano autoriteto spaudimo	85,7	71,4
Su paaugliais diskutuoju, kaip ugdyti konkretų bendravimo kompetencijos gebėjimą	88,9	97,6
Drąsinu teigiamą paauglio kaitą bendraujant	95,8	100
Paaugliams leidžiu suprasti, kad neturiu ko iš jų mokytis (plačiąja prasme)	55,0	40,5*
Paaugliai jaučia, kad saviugdą „krūvis“ jiems yra per sunkus (neįveikiamas)	68,2	37,9
Pateikdamas(-a) naują užduotį išsiaiškinu, ką paauglys jau žino, moka	95,8	97,6
Kai paaugliai ginčijasi, tai:		
tildau	100	57,1**
įsikišu, kad išspręščiau ginčą	94,1	93,3
leidžiu savarankiškai išsiaiškinti	85,7	70,0

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$ lyginant vyrų ir moterų duomenis. Taikytas *Mann-Withney U* testas.

Išvados

Vykdamas socioedukacinę veiklą nepilnamečių resocializacijos institucijose svarbūs ugdytojo įsitikinimai, jo atvirumas ir nuoširdumas, norint besimokančiam paaugliui padėti suprasti bei įvertinti nagrinėjamus reiškinius. Ugdytojai ugdo paauglių teigiamą savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi, kuria ugdomąsi palaikančią sistemą (skatina paauglių iniciatyvas, pasitangas siekti norimo rezultato, planuoja ugdymo procesą ir atnaujina jo turinį). Jie taip pat padeda paaugliams atpažinti savo lūkesčius ir jų siekti (nustato ugdymosi poreikius, paaiškina savarankiško darbo užduočių atlikimo reikalavimus), sukuria aplinką, kuri padeda jam išgyventi pažinimo džiaugsmą, stengiasi sudominti ugdomuoju dalyku, palaiko ugdymosi motyvaciją. Didžioji dauguma tyrimo dalyvių mano, kad ugdymo turinys mažai orientuotas į paaugliams aktualią kompetencijų ugdymą. Ugdytojai linkę sudaryti paaugliams galimybę daryti įtaką savo žinių ir gebėjimų vertinimo kriterijų formavimui ir kiek mažiau ryškus jų gebėjimas puoselėti su paaugliais konstruktyvų bendravimą.

Gauta 2012 06 10

Pasirašyta spaudai 2012 11 05

Literatūra

- Baliukevičius, A. (2001). Socialinis darbas pataisos sistemoje. *Kryžkelė 2*.
 Brown, K. N., MacAlister, D. (2006). Violence and threats against lawyers practicing in Vancouver, Canada. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*.
 Hensley, C., Tewksbury, R. (2005). Wardens' perceptions of prison sex. *The Prison Journal 2*: 186–197.
 Hogan, N. L., Lambert, E. G., Jenkins, M., Hall, D. E. (2009). The impact of job characteristics on private prison staff: why management should care. *American Journal of Criminal Justice* (abstract).

- Holt, C. (2001). The correctional officer's role in mental health treatment of youthful offenders. *Issues in Mental Health Nursing* 22: 173–180.
- Houchins, D. E., Puckett-Patterson, D., Crosby, S., Shippen, M. E., Jolivet, K. (2009). Barriers and facilitators to providing incarcerated youth with a quality education. *Preventing School Failure* 3: 159–166.
- Jurgelaitienė, G. (2001). *Recidyvinio nusikalstamumo prevencija Lietuvos Respublikoje*. Daktaro disertacijos santrauka. Prieiga internetu: <http://216.239.59.132/search?q=cache:ILXgSXpfkmoJ:www.nplc.lt/reng/ren29.doc+Jugelaitien%C4%97+2001&hl=lt&ct=clnk&cd=2&gl=lt> [žiūrėta 2009-01-12].
- Liaudinskienė, G. (2005). Teisėtvarkos pažeidimus padariusių nepilnamečių resocializacijos trikdžiai. *Socialiniai mokslai* 1 (47).
- Liaudinskienė, G., Leliūgienė, I. (2007). Nepilnamečių resocializacija – anachronizmas, utopija ar iššūkis šiuolaikiniam socialiniams mokslams. *Pedagogika* 88: 106–115.
- Liaudinskienė, G., Leliūgienė, I., Abromaitienė, L. (2003). Resocialisation of Juveniles as Organised Social Educational Process. *Socialiniai mokslai* 1: 93–99.
- Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. (2002). *Valstybės žinios*, nr. 73-3084.
- Long, N., Shouksmith, G., Voges, K., Roache, S. (2006). Stress in prison staff: an occupational study. *Criminology* 24(2): 331–345.
- Merkys, G., Ruškus, J., Juodraitis, A. (2002). *Nepilnamečių resocializacija*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Michailovič, I. (2001). *Baudžiamajame įstatyme numatytų nepilnamečių resocializacijos priemonių taikymas*. Daktaro disertacijos santrauka. Vilnius: Justitia.
- Moster, A. N., Jeglic, E. L. (2009). Prison warden attitudes toward prison rape and sexual assault: findings since the prison rape elimination act (PREA). *Prison Journal* 1: 65–78.
- Piliponytė, J. (2000). Resocializacijos galimybės Lietuvos įkalinimo įstaigose. *Sociologija* 1–2(8).
- Scott, L. S. (2009). *Positive reinforcement: improving correctional environments*. Corrections Today. *Statistiniai duomenys*. Prieiga internetu: www.nti-pn.lt [žiūrėta 2011-01-19].
- Statistiniai duomenys*. Prieiga internetu: www.vrm.lt [žiūrėta 2011-10-15].
- Šereivienė, A., Žydžiūnaitė, V. (2005). Socialinio darbuotojo kompetencijos komponentai socioeducacinio darbo kontekste. *Sveikatos ir socialinių mokslų taikomieji tyrimai: sandūra ir sąveika*. Klaipėdos kolegija. Klaipėda: Druka, p. 7–23.
- Švedas, G. (2003). *Laisvės atėmimo bausmė: baudžiamosios politikos, baudžiamieji teisiniai ir vykdymo aspektai*. Vilnius.
- Žukauskienė, R., Giedrienė, R. ir kt. (2002). *Nusikaltusio vaiko ar jaunuolio grąžinimo į socialų gyvenimą visuomenėje koncepcija*. Prieiga internetu: http://www.nplc.lt/nj/Dokumentai/Literatura/smm_koncepcija/SMM%20koncepcija.doc [žiūrėta 2008-12-15].

EDUCATOR SOCIAL-EDUCATIONAL ACTIVITIES IN JUVENILE RESOCIALIZATION INSTITUTIONS

Donatas Lengvinas

Summary

The article covers organization of educational work in Juvenile Interrogation Isolator – Correctional Facility of Kaunas and in Panevėžys Correction House. It is based on an empirical research carried out at the houses of correction. During the research, were interviewed the employees of the houses of correction, who are doing the educative work with the convicted juveniles. Education of the juvenile offenders at the correction houses is very relevant because of the increasing juvenile delinquency.

Referring to the data of the Information Technology and Communications Department under the Ministry of the Interior of the Republic of Lithuania, after the restoration of the Independence of the Republic in Lithuania in 1990, there were 2024 juveniles were suspected (accused) of having committed criminal acts; until 2009, this number grew up to 3353 (in 2008 it was 3627, in 2007 – 4051) (<http://www.vrm.lt>).

Juvenile Interrogation Isolator – Correctional Facility of Kaunas is the only institution in the Republic of Lithuania where convicted male juvenile offenders serve their custodial sentences. Convicted female juvenile offenders serve the custodial sentences in Panevėžys Correctional Facility. The average number according to the records in Juvenile Interrogation Isolator – Correctional Facility of Kaunas in 2010 was 110; in 2009 it was 118; in 2008 – 116, in 2007 – 208 (<http://www.nti-pn.lt>). During the research carried out in Panevėžys Correctional Facility in February – May 2009 there were 2 female juvenile offenders serving the custodial sentence. Due to the distinctiveness of work in such institutions, their work is defined not only in the sentence serving acts, but also in normative acts that regulate the legal position (rights, freedoms and responsibilities) of juveniles, as well as the capacity of the institution and its employees in dealing with juveniles. Complicated educational situation of the correction houses, which is focused on social rehabilitation and integration of juveniles, witness the importance to develop the competence capacity of their personnel in juvenile motivation and support. However, in order to develop them, it is necessary to evaluate the expression of these capacities and the possible factors that would influence them. It must be noted, that there have not been as yet any researches regarding professional competences of the personnel of the above mentioned institutions and the influencing factors carried out in Lithuania.

There have been only some few works found in the foreign literature that would analyse the issues concerning the professional activities of personnel in similar institutions. The emphasis is placed on the fact that the correctional educators deal with the convicted juvenile offenders in the environment controlled by security workers (supervisors), thus the educational activities are constantly disturbed.

As provided by other investigators, the findings about the obstacles and experiences in the professional activities of educators (teachers, officers and the representatives from other professional spheres) while they are realizing their professional expertise in their work with convicted juvenile offenders, substantiates the relevance of the chosen topic. There has not been as yet such type of researches performed in Lithuania, although the growing number of convicted juvenile offenders indicates that one must see into the factors which might possibly determine the role of the above mentioned specialists' professional competence in correcting the behaviour of the juveniles educated.

Subject of research – educational assistance to the convicted juvenile offenders.

Objective – to evaluate the assistance rendered to the convicted juveniles by the educators working in the correction house.

The article reveals the educators social-educational activities in the Juvenile Interrogation Isolator – Correctional Facility of Kaunas and Panevėžys Correctional Facility. During the research, employees of the correctional facility involved in educational work with the juvenile convicts were surveyed. The article states that the beliefs, openness and sincerity of the educator directly affect the resocialization of the teenagers when seeking to help the learning teenager to understand and evaluate the phenomena under consideration. The mentioned features of the educator directly influence the resocialization of juvenile offenders and create the pedagogical authority neces-

sary for the educator working in a correctional facility. Findings of the research revealed that the educators were convinced that working in their organization is based on trust and responsibility. It can be maintained that the majority of research participants identified themselves with the organization. The ability to help the teenagers to recognize their expectations and to strive for them (identification of development needs, explanation of the requirements pertaining to the exercises to be done independently), ability to create the environment for the teenagers that helps them to experience the joy of cognition and the ability to raise their interest in the subject being taught while supporting their motivation for self-development are characteristic to the employees of the correctional facilities; however, the content of education was little-oriented to the development of competences relevant to the teenagers. Social-educational activities are complex and multi-dimensional due to the personal abilities of educators, methods of work, turnover of teenagers serving the sentence of imprisonment and influence of social environment.

